

KÖY ENSTİTÜLERİ PROGRAMLARINDA (1943,1947) SANAT EĞİTİMİ

Yıldız KURTULUŞ

A.Ü. Eğitim Bilimleri -ANKARA

ÖZET

Bu incelemede, Köy Enstitülerinde sanat eğitiminin ders programlarındaki yeri ve kapsamı ele alınmaktadır. Kullanılan program değerlendirme yöntemi, tarihi yöntemdir.

Veri toplama araçları, Köy Enstitüleri Öğretim Programları (1943, 1947) ve Köy Enstitülerinde sanat eğitiminin uygulamadaki tanıklarının rastlantısal olarak seçilmiş yazılarıdır. İ.H.Tonguç'un eğitim bilimsel görüşlerinin Programlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesi için, kitaplarından yararlanılmıştır.

İncelemede, Köy Enstitüleri Programlarında (1943, 1947) sanat eğitiminin, çocuğun yaratıcı etkinliğini içeren bir nitelikte olduğu, sanat alanı ders ve çalışmalarının, öğrencilerin yaşayarak katıldığı etkinliklerle estetik eğitim boyutunda uygulandığı bulgulanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Köy Enstitüleri, Sanat eğitimi, Eğitim tarihi

ABSTRACT

In this study, the existence and extent of art education in curriculums of "Köy Enstitüleri" is investigated. Historical method is used for evaluation of curriculum.

The data are collected from curriculums of "Köy Enstitüleri" (1943, 1947) and randomly selected written works of witnesses of art education in "Köy Enstitüleri". For measuring the influence of ideas İ.H.Tonguç on the programs, books by him were utilised.

The study points out that, art education in the curriculums of "Köy Enstitüleri" (1943, 1947) involve creative activities of the students and the art related courses are performed by active participation of students, in aesthetic education dimension.

Key words: Köy Enstitüleri, Art education, History of Education

GİRİŞ

Köy Enstitülerinin kurulduğu yıllarda, Türkiye'de okur yazarlık oranı özellikle köylerde son derece düşüktür. Köy Enstitülerinin oluşumundaki temel kaygı, bu yaygın bilgisizlikle mücadele etme, bu arada köylerin sosyo-ekonomik yapısını da eğitim yoluyla iyileştirme isteğidir (Akyüz, Y.1997:339).

Atatürk, kurucusu olduğu Cumhuriyetin sağlam temellere dayandırılmasının, onu koruyacak ve güçlendirecek kuşakların yetişmesini gerektirdiğini görmekte ve eğitimi Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli sorunu olarak ele almaktadır. Atatürk'ün kurmak istediği yeni toplumun yeni insanının yaratılması, eğitim ilkelerinin yeniden oluşturulması ve eğitimde kullanılacak çağdaş yöntemler içinde sanat eğitime yer verilmesiyle mümkün olacaktı (Oğuzkan, T.1981:74-82).

Atatürk dönemi eğitiminde, sanat eğitimi alanında gerçekleştirilen yeniliklerde İ.H.Tonguç'un payı büyüktür. Köy Enstitülerinin kuruluşuna İlk Öğretim Genel Müdürü olarak katılan İ.H.Tonguç yönetici olarak etkinlik gösterdiği gibi, ders programları üzerinde de sanat eğitimi ve iş okulu düşünceleriyle etkili olmuştur. Köy Enstitüleri, ancak 6-7 yıl çalışabilmiş ve daha kuruluş aşamasında iken kapatılmıştır (Altunya,N.1990:80-96). Enstitüler, hem sanat eğitimi almış eğitimciler ve hem de pek çok alanda sanatçılar yetiştirmiştir. Köy Enstitüleri ülkemizin eğitim tarihinde derin izler bırakmıştır.

Bu incelemede, Köy Enstitülerinde sanat eğitiminin ders programlarındaki yeri ve kapsamı ele alınacaktır. İncelemenin amacı, Köy Enstitüleri Öğretim Programlarında (1943, 1947) sanat eğitiminin kapsamının belirlenmesidir.

İncelemenin önkabulü, Köy Enstitülerinde sanat eğitiminin etkili olduğu ve sanat eğitimi almış eğitimciler yetiştirilmiştir.

Sanat eğitiminin kapsamının değerlendirilmesi, 1943 tarihli Köy Enstitüleri Öğretim Programı'nda Türkçe, Resim-iş, Müzik, El yazısı, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar dersleri, 1947 tarihli Köy Enstitüleri Öğretim Programı'nda Türkçe, Resim, İş, Müzik, El yazısı, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar dersleri ile sınırlandırılmıştır.

1943 Programında yer alan Teknik Dersler ve Çalışmalar, öğretmenin köydeki meslekleşmeye katkısı olmasının amaçlaması, yaratıcılığın geliştirilmesinden çok tekniğin öğretimine yer verilmesi (s.162) ve 1947 Programında yer alan Sanat Dersleri ve Atelye çalışmaları amacının işe yatkın, becerikli öğretmenler yetiştirmek olması (s.225) ve sanat eğitimiyle dolaylı ilişkisi nedeniyle sanat eğitimi alanı içinde değerlendirilmemişlerdir.

Kullanılan program değerlendirme yöntemi, tarihi yöntemdir (Erden, M.1998:61). Elde edilen veriler nitelikselidir.

Veri toplama araçları, Köy Enstitüleri Öğretim Programları (Karar Sayısı:75, Karar Tarihi: 4.5.1943) ile (Karar Sayısı:405, Karar Tarihi: 10.10.1947) ve Köy Enstitülerinde sanat eğitiminin uygulamadaki tanıkları olarak, Köy Enstitüleri çıkışlıların, Köy Enstitülerinde görev yapanların ve bu etkinliği izleyenlerin bir bölümünün rastlantısal olarak seçilmiş yazıdır.

İ.H.Tonguç'un eğitim bilimsel görüşlerinin Programlar (1943, 1947) üzerindeki etkilerinin belirlenmesi için, "Resim -Elişleri ve Sanat Terbiyesi", "İş ve Meslek Eğitimi" kitapları ile 1949 yılında hazırladığı, 1952'de, yazar ismi konmamak koşuluyla yayınlanabilen "Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözlüğü"nden (Tonguç,E.1970:367) yararlanılmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Köy Enstitüleri Öğretim Programında (1943) Sanat Eğitimi:

1943 Programında, Enstitülerde 5 yıl içinde her sınıfta okutulacak kültür derslerinden, amaç maddeleri göz önünde tutularak, sanat eğitimi alanında ele alınan, Türkçe, Resim-iş, El Yazısı, Müzik, Beden Eğitimi ve Halk Oyunları derslerinin haftalık ders dağıtım çizelgesindeki yerleri şöyledir:

Çizelge 1: 1943 Programında Sanat Eğitimi Kapsamında Değerlendirilen Derslerin Sınıflara Göre Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesindeki Yerleri

DERSLER	Sınıf 1	Sınıf 2	Sınıf 3	Sınıf 4	Sınıf 5
Türkçe	4	3	3	3	3
Resim-iş	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	2	2	2
El yazısı	2	-	-	-	-
Beden E.ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	-
TOPLAM	10	7	7	7	6

Haftalık ders dağıtım çizelgesine göre, "Türkçe, Resim-iş, Müzik, El yazısı, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar" dersleri, toplam olarak, 1. Sınıfta 10 saat, 2. Sınıfta 7 saat, 3. Sınıfta 7 saat, 4. Sınıfta 7 saat, 5. Sınıfta 6 saat yer almaktadır.

Çizelgeye ek olarak düşülen notta, El yazısı ve Resim-iş dersleriyle ilgili önemli konular için bir veya bir kaç hafta sürmek ve günün veya haftanın belli saatlerinde ders gösterilmek üzere bir grup veya sınıf öğrencilerine kurs açılabilceği (s.5), ayrıca her sabah 15 dakikadan az ve yarım saatten çok

bisiklet-motosiklet, kayak-kızak, güreş, avcılık ve atıcılık öğretimidir. "Enstitü bölge yarışları" olarak, her iki yılda bir Enstitülerin bölgelerindeki köy okulları için spor yarışmaları ve kurumun çalışmalarını yansıtan sergiler düzenleyeceği belirtilmekte; eğlenceler olarak, müzik, spor ve ulusal oyunlarla ilgili yarışmalar sayılmaktadır (s.118-121).

Köy Enstitüleri Öğretim Programında (1947) Sanat Eğitimi:

Enstitülerde 5 yıl içinde her sınıfta okutulacak, kültür derslerinden, amaç maddeleri göz önünde tutularak, sanat eğitimi alanında ele alınan, Türkçe, Resim, İş, El Yazısı, Müzik, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar derslerinin haftalık ders dağıtım çizelgesindeki yerleri şöyledir:

Çizelge 3: 1947 Programında Sanat Eğitimi Kapsamında Değerlendirilen Derslerin Sınıflara Göre Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesindeki Yerleri

DERSLER	Sınıf 1	Sınıf 2	Sınıf 3	Sınıf 4	Sınıf 5
Türkçe	4	4	4	4	4
Resim	1	1	1	1	1
İş	-	1	1	1	-
Müzik	2	2	1	2	1
El yazısı	1	1	1	-	-
Beden E.ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	1
TOPLAM	9	10	9	9	7

Haftalık ders dağıtım çizelgesine göre, "Türkçe, Resim, İş, Müzik, El yazısı, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar" dersleri, toplam olarak, 1. Sınıfta 9 saat, 2. Sınıfta 10 saat, 3. Sınıfta 9 saat, 4. Sınıfta 9 saat, 5. Sınıfta 7 saat yer almaktadır.

Çizelgeye ek olarak "Günlük Çalışma ve Dinlenme Süreleri" başlığı altında, her gün 45 dakikalık serbest okuma zamanı verileceği, Enstitü yönetimlerinin sürekli olmamak koşuluyla bu süreyi etüd saati olarak kullanabileceği; her sabah 30 dakika müzik, ulusal oyunlar ve spora zaman ayrılacağı belirtilmektedir (s.9).

Böylece, bir önceki programın zaman çizelgesine ek açıklamada yer verilen, El yazısı ve Resim-iş dersleriyle ilgili bir grup veya sınıf öğrencilerine kurs açılabilmesi ifadesi kaldırılmıştır.

1947 Programında, sanat eğitimi kapsamında görülen derslerin amaç ve konularının yanı sıra "Direktifler" başlığı altında yöntem açıklamalarına da yer verilmiştir.

Çizelge 4: 1947 Programında Sanat Eğitimi Kapsamında Değerlendirilen Derslerin Diğer Derslere Oranla Sayısal Dağılımı

1947	SINIF					TOPLAM	
	1	2	3	4	5		
Türkçe, Resim, İş, Müzik, El yazısı, Beden E.veUlusal Oyunlar	9	10	9	9	7	4	7.9
Diğer Dersler	11	14	13	17	17	2	1.1
TOPLAM	20	24	22	26	24	16	00

Çizelge 4'de, sanat eğitimi kapsamında değerlendirilen dersler ve diğer dersler gruplandırması ile, 5 yılın toplamı olarak haftalık ders çizelgesi içindeki payları oranlandırılmıştır. "Türkçe, Resim, İş, Müzik, El yazısı, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar" derslerinin, genel dağılım içindeki payı % 37.9'dur.

Türkçe Dersi, haftalık ders dağıtım çizelgesinde her sınıfta 4 ders saatidir.

Türkçe dersi programında, amaçlar ve yöntemle ilgili olarak bir önceki programından daha ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır.

Konularda değişiklik yapılmamıştır. Ancak, "Konuşma" başlığı altında, ders dışı çalışmalarla ilgili olarak, bir önceki programda yer alan, "Her ay sonunda Enstitüde başarılı olmuş ve başarılacak işler üzerinde serbest konuşmalar tertip edilir." (s.23) açıklaması yerine, "Cumartesi geceleri yapılan toplantılarda, öğrencilere çeşitli konular üzerinde ve Enstitünün temel etkinliği hakkında münazaralar da yaptırılır."(s.25) açıklamasına yer verilmiştir.

El Yazısı Dersi haftalık ders dağıtım çizelgesinde, 1. - 3. Sınıflar için 1 ders saatidir. 4. ve 5. Sınıflarda bu ders yoktur.

El yazısı dersinin amaçları 1943 Programındakinden daha geniştir. Ek olarak, "Dekoratif yazıda konu özelliğine göre, renk kullanmak suretiyle çocukların estetik zevkini arttırmak..."(s.149) açıklaması eklenmiştir.

"Direktifler" başlığı altında yöntem açıklamalarına geniş olarak yer verilmiştir. Bunların arasında, köşeli ve yuvarlak harflerde becerikli olmayan çocuklara, sayfa kenarlarını süsleyecek, bu harflerin tekrarından oluşan kenar suları yaptırılması ve böylece dekoratif buluşlara yer verilmesi istenmektedir (s.150).

Konular çeşitlendirilmiş ve sınıflara göre düzenlenmiştir. 1. Sınıflarda, bitişik yazı ve temel harflerle yapılan blokların uygun yerlerine çizgi, motif ve resimlerin yerleştirilmesi, 2. Sınıflarda, öğretilen yazı çeşitlerinden yararlanılarak marka, kitap kapağı ve afişler yaptırılması konuları eklenmiştir (s.152-154).

Resim Dersi haftalık ders dağıtım çizelgesinde, her sınıfta 1 ders saatidir. İş Dersi haftalık ders dağıtım çizelgesinde, 2. - 4. Sınıflar için 1 ders saatidir. 1. ve 5. Sınıflarda bu ders yoktur.

1947 Programında, haftalık ders çizelgesinde Resim ve İş dersleri ayrı ayrı gösterildiği halde, amaçlar ve direktifler birleştirilmiş, ancak ders konuları birbirinden ayrılmıştır.

İş -Resim derslerinin bir önceki programdaki amaçları korunarak genişletilmiştir. Ek olarak, öğrencinin estetik zevkini geliştirmek; öğrenciye, sanat değeri olanla olmayanı ayırabilme becerisi kazandırmak; Türk sanatının ve sanat yapıtlarının özelliklerini tanıtmak ve sevdirmek, öğrencilere işi bir öğretim ve eğitim aracı olarak kullanma becerisi kazandırmak amaçlarına yer verilmiştir (s.155-156).

"Direktifler" başlığı altında, resim dersinin türkçe ve müzik dersleri gibi bir ifade aracı olduğu açıklanmakta; diğer derslere yardımcı olunmasına, bu çalışmalarda hedefin yalnızca beceri kazandırmak olmadığına, bundan çok yaptırılacakların duygu ve düşünce işi olduğuna dikkat çekilmektedir. Çocuklara öğretmenin yapacağı en önemli yardımın konuyu açıklayan bir konuşma hazırlaması olduğu, bakarak resim yapılmasına (kopya) izin verilmeyeceği, bu tür çalışmaların değersiz olduğu anlatılarak detaylı bir yöntem oluşturulmaktadır (s.156-160).

Resim dersi programının sınıflara göre düzenlenmediği, yerel koşulların farklılığı nedeniyle program detaylarını hazırlama işinin öğretmene bırakıldığı açıklanmaktadır (s.159).

Ders konuları arasında, bir önceki programa ek olarak, sanat tarihi bilgileri, modelli çalışma, baskı ve grafik çalışmalarına yer verilmiştir (s.160-162).

İş dersi konuları olarak programa, modelaj, ağaç ve örgü işleri eklenmiştir (s.162-164).

Müzik Dersi haftalık ders dağıtım çizelgesinde, 1. Sınıflar için 2, 2. Sınıflar için 2, 3. Sınıflar için 1, 4. Sınıflar için 2, 5. Sınıflar için 1 ders saatidir.

Müzik dersinin başlıca amaçları, bir önceki programa göre daraltılarak, ritm duygusu ve zevkinin geliştirilmesinin yanı sıra, ilkokulda öğretilecek şekilde söyleme, çalma ve yazma becerisi kazandırmak olarak belirlenmiştir (s.172).

“Direktifler” başlığı altında, bir önceki programın öğretim yöntemi korunmakla birlikte, öğrencilerin bir müzik aleti çalmayı öğrenmiş olarak okulu bitirmeleri, yazılı alıştırmalardan uzak durulması, koro çalışmalarının ilkeleri, okulda müzik yayını yapılması ve konserlere gidilmesi, öğrencilerin dinlenme saatlerinde kişisel müzik çalışmaları yapmaya özendirilmesi gibi açıklamalara yer verilmiştir (s.172-176).

Ayrıca sınıflara göre konular çeşitlendirilmiş ve detaylandırılmıştır: Bunların başlıcaları, 1.- 2. Sınıflarda, halk türküleri, şarkı ve marşlar öğretilmesi ve çaldırılması; 3. Sınıflarda türkülerin ritm bakımından incelenmesi; 4. Sınıflarda, armoni fikri verilmesi, şarkıların formlarının incelenmesi; 5. Sınıflarda, şarkı ve türkülerin çocuk sesi genişliğine göre düzenlenmesi, tanınmış kompozitörler hakkında kısa bilgi verilmesidir (s.176-180).

Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar Dersi haftalık ders dağıtım çizelgesinde, her sınıfta 1 ders saatidir.

Bir önceki programın girişinde bulunan, her sabah bütün öğrencilerin katıldığı spor etkinlikleri yapılacağı açıklaması kaldırılmıştır.

Beden eğitimi ve ulusal oyunlar dersinin amaçları bir önceki programdan farklı olarak, disiplinli ve yurt savunmasına hazır olmaları yerine, “Türk gibi kuvvetli” olmak şeklinde değiştirilmiş, kişilik gelişiminden çok beden gelişimi vurgulanmıştır (s.165-166).

“Direktifler” başlığı altında, hafif sporların yeğlenmesi, disiplin sağlanması, hareketlerin kolaydan zora doğru yaptırılması, müzikli ritmik çalışmalara ve ulusal oyunlara yer verilmesi istenmektedir (s.166).

Beden eğitimi ve ulusal oyunlar dersinin konuları, " Cimnastik, Atletizm, Eğitsel Oyunlar, Spor, Spor Yurdu Çalışmaları, Ulusal Oyunlar, ve Enstitü Bölge Yarışları" olarak çeşitlendirilmiş ve detaylandırılarak sınıflara dağıtılmıştır.

“Sabah Cimnastiği”nin ulusal oyunlardan oluşacağı ve uygun havalarda sabahları 15 dakika yapılacağı açıklanmıştır (s.170).

4.-5. Sınıf konuları arasında, öğretmenliğe hazırlık olarak, beden eğitimi öğretim yöntemine ve kuramsal bilgilere yer verilmiştir (s.169-170).

Köy Enstitüleri Çıkışlıların Anlattıklarının Sanat Eğitimi Kapsamında Değerlendirmesi:

Bu bölümde, Köy Enstitüsü çıkışlı araştırmacı ve yazarlardan, Mahmut Makal, Talip Apaydın, Halise Apaydın, Fakir Baykurt, Abdullah Özkucur, Emin Özdemir, Mehmet Başaran, Galip Candoğan, Recep Bulut, Cavit Binbaşoğlu, Pakize Türkoğlu'nun ve Köy Enstitüsü müdürlerinden M.Rauf İnan'ın ve

Enstitülerin etkinlikleri izleyen gazeteci Ahmet Emin Yalman'ın Köy Enstitülerinde sanat eğitimine ilişkin yazıları değerlendirilmiştir.

Köy Enstitülerinde sanat eğitiminin tanıkları olan yazarların anlattıkları şöyle gruplandırılmıştır:

1. Sanat Alanı Çalışmaları: Sanat alanı ders ve çalışmalarının, kendi alanlarının işleri içinde yapıldığı, çoğunluğun seyirci olduğu etkinlikler yerine, yaşayarak katıldığı etkinlikler düzenlendiği (Türkoğlu, P.1997:273-294); Köy Enstitülerde sanat eğitime büyük önem verildiği; müzik, tiyatro, halk oyunları, resim-iş, şiir yazma ve okuma, yazın kitaplarını okuyup özetleme, güzel ve etkili konuşma, elişleri, yontuculuk gibi sanatın her dalında öğrencilerin özenle teşvik edildikleri (Apaydın, H.1990:163); öğrenciler için açılan çeşitli kursların birer estetik eğitim çalışması olduğu (Binbaşıoğlu, C.1998:56),

2. Okuma Saatleri: Enstitülerde okuma saatlerinin, öğrencilerin kendi başlarına ders kitapları dışındaki kitapları okumaları ya da öğretmenlerden birinin seçkin bir kitabı öğrenci kümesine okuması biçiminde yürütüldüğü; Köy Enstitüleri Dergisi'nde kitap tanıtımları yapılmasının, öğrencileri okumaya özendirildiği (Makal, M. 1990:18-19), (Başaran, M. 1995:75), öğrencilerin köyde ve Enstitüde yaşanan gerçekleri sözlü ve yazılı olarak anlatmaya özendirildiği (Bulut, R.1990:55); dünya yazınından seçilen örneklerin topluca değerlendirildiği (Baykurt, F.1990:181-197); bir öğrencinin yılda en az 24 kitap okumasının amaçlandığı (Özdemir 1995:18), sınıflara günlük gazetelerin geldiği (Candoğan, G.1990:101),

3. Müzik Dersleri: Enstitülerde müzik derslerinin kendi iş ortamında yapıldığı, halk ezgilerinin Enstitülerde evrensel ritm ve tekniklerle buluşup geliştiği (Türkoğlu, P.1997:273-294), (Bulut, R.1990:52); Türkiye eğitim tarihinde, ilk kez Köy Enstitülerinde müzik eğitiminin resmen uygulandığı ve bu eğitim içinde halk türküleri beğenisinden hareket edilerek, evrensel ve çağdaş müziğe ulaşmanın hedeflendiği, kısa sürede nota öğretimine geçildiği, okul marşları, şarkı ve türkülerin çok sesli olarak çalınıp söylendiği, korolar ve orkestralar kurulduğu (Yalman, A.E.1998:55-56), (Apaydın, T.1995: 44-51); ders saatlerinin dışında nöbetçiler vasıtasıyla müzikhanenin devamlı açık bulundurulduğu (Bulut, R.1990:53), (Candoğan, G.1990:203),

4. Halk Oyunları: Halk oyunlarının öğrencilere tam anlamıyla teknik ve estetik olarak öğretildiği (Türkoğlu, P.1997:273-294), yakın çevreden ve yurdun diğer bölgelerinden derlenmiş oyunların oynandığı (Bulut, R.1990:53), (Candoğan, G.1990:55),

5. Temsiller: Öğrencilerin hazırladığı temsillerin Köy Enstitülerinde eğitimin önemli bir bölümünü oluşturduğu (İnan, M.R.1988:116-117), (Binbaşıoğlu, C.1993:37),

6. Resim-Elišleri: İ.H.Tonguç'un Enstitülere yansıyan elişleri ve sanat eğitimi anlayışının, öğrenciye yalnızca beceri kazandırmak ya da ressamlık öğretmek değil, onlara yaparak sanatı tanıtmak, sanat dilini anlamaya alıştırmak olduğu (Türkoğlu, P.1997:273-294),

7. Toplantılar: Cumartesi eğlenceleri, kutlama ve anma toplantıları, yarışma ve geziler gibi durumlarda sanatsal anlatıma yer veren etkinlikler yapıldığı (Binbaşıoğlu, C. 1993:37), (Yalman, A.E.1998:27); bu toplantıları çevre köylerdeki halkın, velilerin ve başka okulların öğrencilerinin izlediği (Candoğan, G.1990:60)'dir.

Köy Enstitüleri Öğretim Programlarının(1943, 1947) Sanat Eğitimi Kapsamının Değerlendirmesi:

Köy Enstitüleri Öğretim Programlarının(1943, 1947) içerdiği belirli olguları, kavramları ve ilkeleri ifade eden kapsamın değerlendirilmesinde şu sorulara yanıt aranacaktır: Kapsam hedeflerle tutarlı mı? Kapsam öğrenciler için anlamlı mı? Kapsamda yer alan bilgilerin sunuluşu öğrenme ilkelerine uygun mu? (Erden, M. 1998:30).

Kapsam hedeflerle tutarlı mı?

Programın felsefesini araştırmak, okulların ne için olduğunu, hangi konuların değerli olduğunu, öğrencilerin nasıl öğrendiğini ve hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığını yanıtlamaya yardımcı olacaktır (Demirel, Ö.1997:26).

Programlarda etken olan felsefe, Cumhuriyet'in kurucusu Atatürk'ün bağımsızlık, çağdaşlık, halkçılık, laiklik, kadın-erkek eşitliği görüşlerinde ve bu görüşleri eğitim alanına taşıyan İ.H.Tonguç'un eğitim anlayışında ortaya çıkmaktadır (Bkz: Tonguç, İ.H. 1974:95).

İ.H.Tonguç, Enstitülerin İkinci Dünya Savaşının doğurduğu çetin zorluklara rağmen yurdun dört bir yanında kısa sürede açıldığını, Köy Enstitülerinde uygulanan eğitim ve öğretimin ilkelerinin Okul ve Kurslarla ilgili işler ve Köy halkını yetiştirmekle ilgili işler kapsamında oluşturulduğunu, Köy Enstitülerinin bu işleri başarı ile yapabilecek öğretmenleri yetiştirebilmek için her biri modern birer köy şeklinde kurulmuş tesislerle donatıldığını, öğretmen adaylarının modern öğretim yöntemleri uygulanarak yetiştirildiğini anlatmaktadır (Bkz: Öğrt. Ansk. ve Ped. Söz. 1952:270-273).

İ.H.Tonguç'a göre, "iş okulu akımı", iş yaparak öğrenmeyi ön plana alan bir eğitim yöntemidir. İş kavramı eğitimsel bir anlam kazanmıştır (1974:15-16).

Köy Enstitülerinde eğitim, sanat ve iş felsefesi üzerine kurulmuştur (Etike, S. 1991:18). Bu felsefe, Enstitülerin yıl boyunca kesintisiz eğitim yapması, ders dışı etkinliklerin ve öğrencilerin özgür zamanlarının programın içine alınmış olmasıyla işlerlik kazanmaktadır.

1943 ve 1947 Programları, "örtük program" (Demirel, Ö.1997:9)'dır.

Programlarda, sanat eğitimi çeşitli dersleri ve ders dışı çalışmaları kapsamaktadır. Türkçe dersi programının, okuma, yazma ve konuşma ve temsil çalışmaları ders dışı çalışmaları gerektirmektedir. Resim ve yazı dersi programları kurslar ve olağanüstü yeterlilik gösteren çocuklar için özel çalışmalar düzenlenmesi ile genişletilmiştir. Müzik dersi programı, öğrencilerin gönüllü çalışmalara özendirilmesiyle ve müzik yayını ile özgür zamanlara yayılmıştır. Beden eğitimi ve ulusal oyunlar programı, sabahları yapılan halk oyunları çalışmalarını, gezileri, yarışmaları, bölgesel sergi ve eğlenceleri içermektedir.

Programlarda sanat eğitimi, çeşitli derslere ve ders dışı çalışmalara yayıldığı, çeşitli etkinliklerde sanatlar bağlamında uygulandığı için günümüzün "bütünleştirilmiş sanat eğitimi modeli"ne (Bkz:San, İ. 1996:197) yakındır.

1943 ve 1947 Programlarında sanat eğitiminin kapsamı hedeflerle tutarlıdır.

Kapsam öğrenciler için anlamlı mı?

1943 ve 1947 Programlarında sanat eğitimi alanında görülen derslerin haftalık ders dağıtım çizelgesine göre, genel dağılım içindeki payı % 33.64 - 37.9'udur.

İ.H.Tonguç'un, okullarda resim dersinin acınacak durumuyla, Avrupa okullarının elli yıl önceki durumuna benzediğini(1932:VI) saptadığı dönemi izleyen süreçte, Köy Enstitüleri Programlarında(1943, 1947) sanat eğitimi, çocuğun yaratıcı etkinliğini içeren bir niteliktedir. Sanat alanı ders ve çalışmaları, öğrencilerin yaşayarak katıldığı etkinliklerle estetik eğitim boyutunda uygulanmıştır (Türkoğlu, P.1997:273-294), (Apaydın, H.1990:163), (Binbaşoğlu, C.1998:56).

1943, Türkçe dersi programındaki, "zevk, şahsiyet ve ahlak eğitimi" amacı (s.10-11) gibi örnekler "iş okulu" anlayışıyla bağlantılıdır. Programlarda "iş içinde eğitim" anlayışı egemendir (Bkz: Tonguç, İ.H. 1974:15-16).

Köy Enstitüleri, eğitim yoluyla yapıcı- yaratıcı-üretici tipte insan yetiştirme modelinin gerçekleştirilmesinde etkili olmuştur (Etike, S.1991:76).

1943 Türkçe dersi programında, ders dışı çalışmalarının "edebi sanatlara" yönelebileceği ve her yıl, her türden yazı yarışmaları düzenlenebileceği açıklanmaktadır (s.19-22). Tiyatro başlı başına bir dil ve edebiyat okuludur (s.23-24). 1943 Resim programında amaç, öğrencileri ifade etmeye alıştırmak, renk ve biçim zevkini geliştirmektir (s.114). Müzik dersinde amaç, müzik bilgisi ve zevk gelişimidir (s.122). Müzik eğitiminin ulusal zevk eğitimi anlamı taşıdığı açıklanmaktadır (s.123-124). Beden eğitimi ve ulusal oyunlar dersinin amaçlarından biri de ritm estetiği kazandırmaktır (s.118-121).

1947 Programında sanat eğitimi açısından eklenen ya da öne çıkarılan kimi amaç ve konular şöyle belirlenmiştir: El yazısı dersinin amaçlarına, estetik zevk gelişimi eklenmiştir (s.149). Resim dersinin amacı, estetik zevk gelişimi; sanat eleştirisi yeterliliği ve sanat tarihi bilgisidir (s.155-156). Resim, Türkçe ve Müzik derslerinin ifade aracı olduğu benimsenmiştir (s.156-160).

Bu boyutuyla programların, Tonguç, İ.H.'un, çocuğun ifade ve tasarım becerisini, yaratıcılığını, sanat ürünlerini tanıma ve değerlendirme becerisi geliştirmek, doğanın güzelliklerini duyumsatmak, çocuk ve gençleri sanata yakınlaştırmak hedeflerine (1932:VI) uyduğu görülmektedir.

Köy Enstitülerinde sanat eğitimi, pek çok derse ve ders dışı etkinliklere yansıyan boyutuyla, günümüzde geçerlilik kazanan bir kültür eğitimini anlayışı olan "proje çalışmaları modeli" ne (Bkz: San, İ. 1997:203-207) yaklaşmıştır.

1943 Programında, Resim dersinin amaçları arasında ilkokul öğrencilerinin gelişim basamaklarını tanıtmaya ve öğretim tekniklerini öğretme(s.114) gibi, sanat alanında öğretmenliğe hazırlayıcı bilgilere yer verilmiş olması dikkat çekicidir.

1943 ve 1947 Programlarında sanat eğitiminin kapsamı öğrenciler için anlamlıdır.

Kapsamda yer alan bilgilerin sunulduğu öğrenme ilkelerine uygun mu?

1943 Türkçe dersi programında, dersin amacının ve alanının genişliği nedeniyle, öğretmenin yaratıcı davranarak, uygun yöntemi kullanması istenmektedir (s.12).

1947 Resim dersi programının sınıflara göre düzenlenmediği, yerel koşulların farklılığı nedeniyle program detaylarını hazırlama işinin öğretmene bırakıldığı açıklanmaktadır (s.159).

Bu yaklaşım, çağdaş sanat eğitimindeki "her çocuğa ve her öğretmene özgü yöntemlerin saptanabilmesi özgürlüğü" (Bkz: San, İ. 1990:173) yaklaşımına yakın görünmektedir.

1947 Resim dersi programında, bakarak resim yapılmasına (kopya) izin verilmeyeceği, bu tür çalışmaların değersiz olduğunun açıklanacağı anlatılarak detaylı bir öğretim yöntemi

oluşturulmaktadır (s.156-160). Çocuklara öğretmenin yapacağı en önemli yardımın vereceği konuyu açıklayan bir konuşma hazırlaması olduğu (s.156-160) belirtilerek, öğrencinin özgür gelişimi hedeflenmektedir.

Bu yöntem, Tonguç tarafından, Avrupa'da 1887-1931 "Hatalardan kurtuluş ve resim tedrisatı ile sanat terbiyesinin kuruluşu" olarak adlandırılan dönemde ortaya çıkan "sanat eğitimi hareketi"nin ürünüdür. Böylece resim, geometri konularından ve kopyacılıktan kurtarılarak, çocuk yaratıcılığının etkinliğine uygunluk kazanmıştır (Tonguç, İ.H.1932:VI), (Telli,H. 1995:81-82), (Bkz: San, İ.1983:58-59).

Programlarda, sanat eğitimi alanındaki çalışmalar, uygulamalı ve kuramsaldır. Türkçe dersi programlarında kuramsal bilgilerin dışında, okuma, konuşma, yazma, temsil uygulamalarına yer verilmiştir. 1947 Müzik programında, ses ve ritim duygusunun eğitimi ve teknik bilgilerin yanılıra tanınmış kompozitörler hakkında bilgi verilmesi hedeflenmektedir (s.176-180). 1947 Resim programında uygulamalı çalışmaların yanı sıra sanat tarihi bilgilerine yer verilmiştir (s.160-162).

Programlar, "Sanat eğitimi kavramı, sanat öğretimi alanını da içerir. En geniş anlamıyla sanat eğitimi, kuramsal bilgiler ile uygulamalı yaratıcı sanatsal uğraşların aynı program içinde ele alınmasıdır"(San, İ.1983:139) görüşüne yakındır.

1943 ve 1947 Programlarında sanat eğitimi kapsamında yer alan bilgilerin sunuluşu öğrenme ilkelerine uygundur.

SONUÇ

Köy Enstitülerinin kuruluşundaki temel kaygı, geri toplumsal yapıdan kurtulmak için yeni toplumun bireylerini eğitmektir. Köy Enstitülerinin kuruluşuna İlk Öğretim Genel Müdürü olarak katılan İ.H.Tonguç, ders programlarında sanat eğitimi ve iş okulu düşünceleriyle etkili olmuştur. Köy Enstitüleri Programlarında (1943, 1947) sanat eğitimi, çocuğun yaratıcı etkinliğini içeren bir niteliktedir. Sanat alanı ders ve çalışmaları, öğrencilerin yaşayarak katıldığı etkinliklerle estetik eğitim boyutunda uygulanmıştır.

1943 ve 1947 Programlarında sanat eğitimi, sanatlar bağlamında uygulandığı için günümüzün "bütünleştirilmiş sanat eğitimi modeli"ne, pek çok derse ve ders dışı etkinliklere yansıyan boyutuyla, günümüzde geçerlilik kazanan bir kültür eğitim anlayışı olan "proje çalışmaları modeli" ne yakındır. Köy Enstitülerinde sanat eğitimi, yaşamın bütün alanlarına ve zamanlarına yayılmıştır. Bunda, köyü kalkandırma ve çağdaş uygarlık düzeyine yükseltme hedefi kadar yatılı bir okul olmasının da etkili olduğu düşünülebilir. Sanat eğitiminde kullanılan araçlar ve öğrenme ortamları çok çeşitlidir. Sanat eğitiminde, bireysel çalışmalar ile ekip çalışması birlikte kullanılmıştır. Enstitü çıkışlıların tanıklıkları, resim ve müzik eğitiminde yapılan büyük yeniliği yansıtmakta birlikte, halk oyunları ile okuma etkinliklerinin etkili alanlar olduğunu göstermektedir. Programlarda sanat eğitimi alanında iki ayrı anlayışın bir arada bulunduğu görülmektedir. Programlarda, yaratıcılığın geliştirilmesine ve estetik eğitime elverişli konu, teknik ve araçlar kullanıldığı gibi, diğer derslerin konularının açıklık kazanması için resim dersinden yararlanılması türünden çalışmalara da yer verilmektedir. Böylece, yaparak öğrenme ilkesinin geçerli olduğu "iş okulu" anlayışı ile çocuğu yaratıcı etkinliğe kavuşturma amacı güden "sanat eğitimi" anlayışının birarada kullanıldığı görülmekte ve bu durum dönemin özelliği kabul edilmektedir. Enstitülerde düzenlenen sanatsal etkinlikleri çevredeki köy halkının izlemesi sağlanmış ve özellikle

Enstitü çıkışlıların çalıştıkları köylerde öğrencilere ve köy halkına bu bilgileri aktarmaları yoluyla geniş kapsamlı bir halk eğitimi gerçekleştirilmiştir.

Programın sanat eğitimi ile ilgili çıktıları ise, ilk kez sanat eğitiminin yaygın olarak uygulanmış, gereksinim duyulan öğretmen tipi ve modelinin ortaya çıkmış olması ve hedeflenenin ötesinde pek çok sanatçı yetişmiş olmasıyla açıklanabilir. Köy Enstitüleri Programlarının (1943, 1947) sanat eğitimi kapsamının hedeflerle tutarlı olduğu; bilgilerin önemli ve öğrenciler için anlamlı olduğu; bilgilerin sunulmasının öğrenme ilkelerine uygun olduğu ve böylece sanat eğitiminin etkili bir yere sahip olduğu ve Köy Enstitülerinde sanat eğitimi almış eğitimciler yetiştirildiği görülmüştür. Köy Enstitüleri Programlarının (1943, 1947) sanat eğitimi kapsamı, dönem içinde ileri bir atılım olarak görülmektedir.

Köy Enstitüleri Programları, Milli Eğitim Bakanlığı ile üniversitelerin ilgili birimlerinin oluşturacağı ortak platformlarda incelenmeli ve bunlardan günümüze uygun sonuçlar çıkarılmalıdır.

Öğretmen yetiştiren kurumların sanat eğitimi programlarının düzenlenmesinde, halk eğitimi programlarının oluşturulmasında, halk sanatlarının korunması ve geliştirilmesinde Köy Enstitüleri deneyiminden yararlanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Yahya (1997), Türk Eğitim Tarihi, İstanbul Kültür Ün. Yayınları, 6. Basım, İstanbul.
- Altunya, Niyazi (1990), "Köy Enstitülerinin Tarihçesi, Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Eğitim-Der Yayınları 2, Ankara, s.80-96.
- Apaydın, Halise (1997), "Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi", Köy Enstitüleri Amaçlar İlkeler Uygulamalar, Yayına Hazırlayan: Mustafa Aydoğan, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, s.92-96.
- Apaydın, Talip (1990), "Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi", Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Eğitim-Der Yayınları 2, Ankara, s.256-258.
- Apaydın, Talip (1995), "Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimiyle İlgili Çalışmalar ve İ.H.Tonguç", İ. Hakkı Tonguç Yaşamı ve Hizmetleri, TED III. Anma Toplantısı, 25 Ekim 1995, TED Eğitimcilerimizi Anma ve Tanıtma Dizisi:3, Ankara, s.44-51.
- Başaran, Mehmet (1995), "Köy Enstitülerinde Eğitsel Çalışmalar, Öğretmen-Öğrenci İlişkileri ve İ.H.Tonguç", İ. Hakkı Tonguç Yaşamı ve Hizmetleri, TED III. Anma Toplantısı, 25 Ekim 1995, TED Eğitimcilerimizi Anma ve Tanıtma Dizisi:3, Ankara, s.67-79.
- Baykurt, Fakir (1990), "Köy Enstitülerinin Yazın Yaşamına Katkıları", Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Eğitim-Der Yayınları 2, Ankara, s.181-197.
- Binbaşoğlu, Cavit (1993), Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri-Tarihsel Bir Çerçeve, Dikili Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir.
- Bulut, Recep (1990), Nisandaki Güneşler 50. Yılında Köy Enstitüleri 1940-1990, San Matbaası, Ankara.
- Candoğan, Galip (1990), İvriz Köy Enstitüsündeki Öğrencilik Yıllarım, Sebati Ofset, Konya.
- Demirel, Özcan (1997), Eğitimde Program Geliştirme, Usem Yayınları, Ankara.
- Erden, Münire (1998), Eğitimde Program Değerlendirme, Anı Yayıncılık, 3. Basım, Ankara.

- Etike, Serap (1991), Türk Sanat Eğitiminin Tarihsel Gelişim Süreci içinde Ortaokul Resim Eğitimi ve Resim Öğretmeni Yetiştirme (1923-1950), Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Ankara.
- İnan, M. Rauf (1988), Bir Ömrün Öyküsü 2-Köy Enstitüleri ve Sonrası, Öğretmen Yayınları, Ankara.
- Konur, Tahsin (1990), " Köy Enstitülerinde Tiyatro Eğitimi, Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Eğit-Der Yayınları 2, Ankara, s.259-270.
- Köy Enstitüleri Kanunu (Kanun no:3803, Kabul Tarihi:17.4.1940, Neşri Tarihi: 22.4.1940) TBMM Matbaası, Ankara 1940.
- Köy Enstitüleri Öğretim Programı (1943), Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Köy Enstitüleri Öğretim Programı (1947), Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu İzahnamesi (1943), Maarif Matbaası, Ankara.
- Makal, Mahmut (1997), "Köy Enstitülerinde Kitap ve Okuma" ,Köy Enstitüleri Amaçlar-İlkeler-Uygulamalar, Yayına Hazırlayan: Mustafa Aydoğan, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, s.87-92.
- Oğuzkan, Turhan (1981), "Atatürk'ün Halkçılık Anlayışı'nın Eğitimdeki Önemi Ne Olmuştur?", Atatürk ve Eğitim, T.E.D.Bilim Dizisi No:5, Ankara, s.74-82.
- Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözlüğü (1952), Bir Yayınevi, İstanbul.
- Özdemir, Emin (1995), "İ.H.Tonguç'un Yaşamı ve Hizmetlerine Toplu Bir Bakış", İ.H.Tonguç- Yaşamı ve Hizmetleri, TED III. Anma Toplantısı, 25 Ekim 1995, TED Eğitimcilerimizi Anma ve Tanıtma Dizisi:3, s.9-20 Ankara. 18
- Özkucur, Abdullah (1990), "İş Eğitimi", Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri, Eğit-Der Yayınları 2, Ankara, s.216-225.
- San, İnci (1983), "Kültür Aktarımı ve Çağdaş Kültür Sorunu İçinde Sanat Eğitiminin Yeri", A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Dergisi, c.16, sayı 2, s.137-145, Ankara.
- San, İnci (1990), "Resim-İş Öğretiminde Yaratıcılık", Resim-İş Öğretimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi, No:8, s.143-173, Ankara.
- San, İnci (1996), "Yaratıcı Eğitim İçin Gerekli Yenilikler-Bir Sanat Eğitilimci Gözüyle", Eğitimimize Bakışlar, Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, s.177-200.
- San, İnci (1997), " Kültür Eğitilimi ve Çocuk", Çocuk Kültürü 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri, (Yay.Haz.: Bekir Onur), A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merk. Yay. No:1, Ankara, s.194-208.
- Telli, Hidayet (1995), "İ.H.Tonguç'un Resim, İş ve Yazı Öğretimine Katkıları", İ.Hakki Tonguç Yaşamı ve Hizmetleri, Türk Eğitim Derneği III. Anma Toplantısı(25 Ekim 1995), T.E.D. Eğitimcilerimizi Anma ve Tanıtma Dizisi:3, Ankara, s.80-97.
- Tonguç, Engin (1970), Devrim Açısından Köy Enstitüleri, Ant Yayınları, İstanbul.
- Tonguç, İsmail Hakkı (1932), Resim -Elişleri ve Sanat Terbiyesi, Devlet Matbaası, İstanbul.
- Tonguç, İsmail Hakkı (1974), İş ve Meslek Eğitimi, TÖB-DER Yayınları 1, Ankara.
- Türkoğlu, Pakize (1997), Tonguç ve Enstitüleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Yalman, Ahmet Emin (1998), Yarının Türkiyesine Seyahat, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, 3. Basım, Ankara.